

Obszary diagnozy w odniesieniu do praktyki pedagogicznej

1. Diagnoza sytuacji społecznej np. w klasie szkolnej (socjometria)
2. Diagnoza środowiska – analiza wybranego przypadku (oprócz uzdolnienia)
3. Diagnozowanie dzieci lub młodzieży z uzdolnieniami (w ujęciu grupowym - trudności wychowawcze)
4. Diagnozowanie środowiska rodzinnego
5. Diagnoza środowiska wychowawczego rodziny
6. Diagnoza dojrzałości szkolnej (w ujęciu grupowym)
7. Diagnoza sytuacji szkolnej – np. odmowa chodzenia do szkoły
8. Diagnoza dysleksji rozwojowej
9. Diagnoza problemów funkcjonowania rodziny jako środowiska wychowawczego (np. ustalenie ryzyka przemocy nad dzieckiem lub inne do wyboru)

W ramach obszaru należy dopracować temat prezentacji, spójny z pkt.

2 „Określenie sytuacji problemowej dot. osoby lub grupy”

Zadanie dotyczy rozpoznania trudności opiekuńczo-wychowawczych w pracy z jednostką lub grupą

1. Określenie charakteru problemu – opis na podstawie teoretycznej (kilka pozycji literatury w przypisach)
2. Określenie sytuacji problemowej dot. osoby lub grupy
3. Określenie procedury badawczej całościowej (etapy całego przedsięwzięcia: cele badania, metoda, prognoza – wykorzystać poniższe wykłady)
4. Wybór narzędzia diagnostycznego (kwestionariusza wywiadu, ankiety, obserwacji itd.)
5. Sporządzenie wybranego narzędzia diagnozy – omówienie (uzasadnienie w odniesieniu do celów prowadzonej diagnozy)
6. Prezentacja (według podziału zadaniowego poszczególnych par - osób)
7. Sporządzenie narzędzia ewaluacji
8. Ewaluacja – sprawozdanie z ewaluacji

Prezentacja – po dwie osoby ok. 25 min.

Informacje dodatkowe

Kompetencje diagnostyczne pedagoga, po wykonaniu zadania student posiada

Umiejętność rozpoznawania

deficytów rozwoju emocjonalnego i rozwoju społecznego,

**Umiejętność zbieranie informacji
z zastosowaniem**

odpowiednich metod i technik

Umiejętności metodologiczne związane z

tworzeniem narzędzi do diagnozy, formułowaniem wniosków z diagnozy, formułowaniem zaleceń do dalszej pracy, komunikowaniem wyników diagnozy, analizą zebranych informacji, interpretacją danych, określaniem deficytów rozwojowych, identyfikowaniem przyczyn trudności, rozwiązywania konfliktów, opracowania indywidualnego planu pracy z dzieckiem, młodzieżą lub z grupą

Materiały z wykładu

2. Diagnoza pedagogiczna (wychowawcza)

Diagnoza w pedagogice społecznej sprowadza się do rozpoznania na podstawie zebranych i ocenionych danych z różnych źródeł poszczególnego stanu i jego genezy lub przyczyn oraz wyjaśnienia znaczenia i etapu rozwoju, a także oceny możliwości jego zmiany w kierunku pedagogicznie pożądanym. Diagnoza taka jest diagnozą rozwiniętą i posiada 5 etapów cząstkowych (wg S. Ziemskiego):

- § Typy diagnoz S. Ziemiński traktuje równocześnie jako swoiste etapy diagnozy rozwiniętej oraz jako metody diagnozy, składającej się z szeregu metod cząstkowych:
- § **(pierwsze podejście)**
diagnoza klasyfikacyjna – odpowiada na pytanie jakie przyczyny pierwotnie zadziałały
- § **(podejście drugie)**
I. Diagnoza przyporządkowująca do gatunku lub typu w jej obrębie autor dokonuje szczegółowego podziału, wyróżniając:
 - 1) diagnozę przyporządkowującą klasyfikacyjną - jako najbardziej

rozwiniętą w naukach przyrodniczych (np. botanice, zoologii) ze względu na konieczność znalezienia w badanych przedmiotach, gatunkach cech specyficznie istotnych i zarazem podstawowych pozwalających odróżnić dany gatunek od drugiego. Diagnoza ta posiada sztywne bariery (obowiązuje posiadanie lub nie posiadanie pewnych cech przez gatunki).

- § **diagnoza genetyczna** – odpowiada na pytanie, jaki ciąg zdarzeń doprowadził do stanu obecnego

II. Diagnoza genetyczna stanowi drugi etap pełnej diagnozy, diagnozy rozwiniętej, pozwala wyjaśnić rozwój danego procesu, czy stanu badanego przedmiotu. Diagnoza ta ujawnia ciąg rozwojowy, który doprowadził do stanu obecnego (aby wyjaśnić ciąg rozwojowy dzieł Fidiasza, należy prześledzić ciąg rozwojowy rzeźby w VII i VI wieku) . Diagnoza genetyczna niezbędna jest do podjęcia właściwego leczenia.
/Jakie są przyczyny badanego stanu rzeczy?/

- § **Przy wyjaśnianiu genetycznym za pomocą ciągu genetycznego, należy cofnąć się do pierwotnie działającej przyczyny, która wywołała pewien ciąg zdarzeń**

- § **diagnoza znaczenia dla całości** – odpowiada na pytanie, jakie znaczenie dla całości, w której znajduje się dany przedmiot czy proces ma jego stan obecny

III. Diagnoza celowościowa (znaczenia) wyjaśnia jakie zmiany w funkcjonowaniu układu całości wywołuje dany proces, czy stan rzeczy i jak całość na niego oddziaływa.
/Jakie ma znaczenie dany pojedynczy składnik badanego stanu rzeczy dla całości badanego stanu?/

- § **IV. Diagnoza fazy** – odpowiada na pytanie, w jakiej fazie rozwoju znajduje się ten stan.

(Ziemski) Diagnoza fazy znajduje zastosowanie w rozwijających się dynamicznie zjawiskach, organizmach, psychikach, zbiorowiskach ludzkich, chorobach gdzie ustalenie fazy pozwala określić stopień rozwoju badanych procesów i stanowi podstawę do przewidywania dalszego ich rozwoju.

/W jakiej fazie przebiegu znajduje się badany stan rzeczy?/

- V. Diagnoza rozwojowa (prognostyczna)** – odpowiada na pytanie, w co ten stan rozwinie się w przyszłości.

(Ziemski) **Diagnoza rozwojowa (prognostyczna)** to przewidywanie dalszego rozwoju badanego procesu, czy stanu rzeczy. Opiera się na poprzednich etapach – częściach diagnozy i jest ich bezpośrednim wynikiem. Na podstawie przeszłych stadiów, wnioskuje się o rozwoju stadiów przyszłych.
/Jak dalej będzie rozwijał się badany stan rzeczy?/

Reasumując poszczególne typy w/w diagnoz są wzajemnie zależne i w

efekcie prowadzą do wielostronnego rozpoznania badanego zjawiska, dokładnego opisu, wyjaśnienia jego warunków oraz tendencji rozwojowych.

SCHEMAT DIAGNOZY ROZWINIĘTEJ:

D. przyporządkowująca, klasyfikacyjna

D. genetyczna D. znaczenia D. fazy

D. prognostyczna

Nie w każdym przypadku diagnozowania występują wszystkie aspekty diagnozy rozwiniętej i nie w każdym przypadku wszystkie są jednakowo ważne i znaczące. Jednakże dwa etapy powinny wystąpić zawsze: diagnoza klasyfikacyjna (niezbędne jest zaklasyfikowanie danego stanu rzeczy) oraz diagnoza genetyczna (wyjaśnienie uwarunkowań istniejącego stanu rzeczy).

Wymieniona tutaj kolejność elementów i faz pełnej diagnozy może się zmieniać w różnych sytuacjach. Rozpoczyna się zwykle od zadań, do których rozwiązania mamy już dostateczne dane, a następnie przechodzi się do rozwiązania innych zadań diagnostycznych, poszukując dalszych danych.

Diagnoza pedagogiczna jest diagnozą rozwiniętą, wówczas kiedy nie ogranicza się do sprawdzania i oceniania stanu osiągnięć wychowanka, lecz obejmuje także wyjaśnienie przyczyn (genezy) tego stanu i przewidywanie rozwoju osiągnięć (prognozę). Przeszłość (indywidualna historia uczenia się i wychowania) jest w niej podstawą interpretacji obecnych postępów wychowanka, a teraźniejszość jest podstawą przewidywania jego przyszłych postępów.

W diagnozie pedagogicznej rozważa się istotne elementy sytuacji

pedagogicznej: warunki uczenia się, programy, metody, wymagania, osiągnięcia poznawcze i motywacyjne. **Diagnozę pedagogiczną mogą uzupełniać:** diagnoza zdrowotna, psychologiczna, socjologiczna oraz ekonomiczna.

Głównym odbiorcą diagnozy pedagogicznej jest sam uczeń– wychowanek, który powinien w niej świadomie uczestniczyć, poznać jej wyniki oraz mieć pewien, stosowny do wieku, udział w podejmowanych decyzjach.

Natomiast pełnoprawnymi użytkownikami diagnoz są rodzice, nauczyciele i wychowawcy ucznia. Im więcej o nim wiedzą, tym większą mają szansę na dobranie stosownych oddziaływań.

Diagnoza pedagogiczna spełnia trzy funkcje:

1. stanowi punkt wyjścia w czynnościach projektowania
2. pozwala na systematyczną kontrolę przebiegu procesu wychowania
3. służy ocenie wyników działalności pedagogicznej umożliwiając kontrolę przebiegu działań i korekturę danego lub następnego cyklu organizacyjnego działalności pedagogicznej.

Zatem diagnoza postrzegana jest w pedagogice jako:

- podstawa wszelkiej praktycznej działalności pedagogicznej,
- warunek racjonalnego oddziaływania.

Znajduje zastosowanie zarówno w bezpośredniej działalności wychowawczej:

- korekcyjno-wychowawczej, terapeutycznej
- profilaktycznej czy resocjalizacyjnej
- w poradnictwie pedagogicznym
- doradztwie, ekspertyzach oraz w działalności organizatorskiej i animacyjnej

3. Diagnostyka dydaktyczno–wychowawcza

Diagnostyka dydaktyczno–wychowawcza jest opisem i wyjaśnieniem sposobów rozpoznawania sytuacji dydaktycznej i wychowawczej ucznia, w tym zwłaszcza zmian jakie w nim zachodzą pod wpływem oddziaływania pedagogicznego.

Diagnostyka ta jest metodologią diagnozy pedagogicznej

Aspekty diagnozy pedagogicznej

1. Wstępne przygotowanie poznawcze
2. Wstępna motywacja
3. Treści kształcenia
4. Warunki kształcenia

5. Osiągnięcia motywacyjne

6. Osiągnięcia poznawcze

4. Diagnostyka opiekuńcza

W diagnozowaniu potrzeb opiekuńczych należy poznać określone zjawiska i fazy, a przede wszystkim wszelkie potrzeby ludzkie, aby móc je zaspokoić, z uwagi na dużą liczbę potrzeb, diagnoza opiekuńcza jest wysoce złożona.

Tylko stosunkowo proste potrzeby można ustalić przez obserwację, większość diagnozowania potrzeb opiekuńczych wymaga zorganizowanych i systematycznych czynności badawczych przy wykorzystaniu wielostronnej wiedzy o ludziach i ich życiu.

§ 1. Potrzeby opiekuńcze wynikające z działalności rodziny:

- Pozbawienie opieki (różne rodzaje sieroctwa)
- Okresowe pozbawienie dziecka opieki
- Brak środków materialnych
- Brak dostatecznej opieki w związku z pracą zawodową rodziców
- Zaburzenia funkcjonalne rodziny (rodzina w rozkładzie)

2. Potrzeby opiekuńcze związane z działalnością szkoły:

- Bezpieczeństwo osobiste dziecka
- Niepowodzenie szkolne (ich różne źródła)

3. Potrzeby opiekuńcze związane z aktywnością dziecka w środowisku:

- Potrzeba aktywności indywidualnej (praca, zabawa, nauka, wadliwa opieka nad dzieckiem uzdolnionym)
- Potrzeba kontaktów społecznych (brak umiejętności nawiązywania kontaktów)
- Potrzeba przydatności społecznej

4. Potrzeby wynikające z właściwości organizmu dziecka:

- defekty fizyczne
- upośledzenia
- zagrożenia zdrowia (zły stan higieny, choroby)

W diagnozie opiekuńczej ważną rolę spełniają zastosowane metody postępowania diagnostycznego oraz osobowość osoby stawiającej diagnozę, gdyż bardzo często kieruje się ona swoim doświadczeniem i intuicją.

Techniki, jakie możemy wykorzystać to: obserwacja, wywiad, ankieta, badanie dokumentów, test socjometryczny, pomiar, statystyka.

Narzędzia to: magnetofon, aparat fotograficzny, kamera video, skale pomiarowe, kwestionariusze ankiet.

W diagnostyce opiekuńczej stosuje się najczęściej:

diagnozę jednostkową,
grupową,
środowiskową,
badania kompleksowo-środowiskowe, o charakterze socjologiczno –
psychologicznym z zachowaniem algorytmu, tj. zbioru reguł
określających sposób rozwiązania postawionego problemu.

Przykładowy rejestr czynności w diagnostyce opiekuńczej:

1. Opis struktury rozpatrywanej rzeczywistości życia jednostki lub grupy ludzkiej.
2. Sformułowanie problemu badawczego i celu poszukiwań.
3. Rozpoznanie i analiza sytuacji badanej.
4. Pobieranie informacji z dostępnych źródeł celem ustalenia hipotezy badawczej.
5. Przyjęcie określonego zestawu metod, technik i narzędzi badawczych.
6. Przeprowadzenie badań diagnostycznych, zbieranie wyników.
7. Opracowywanie diagnozy – analiza wyników.
8. Opracowywanie projektów dotyczących zapewnienia prawidłowego przebiegu pożądanego procesu.
9. Weryfikacja teoretyczna projektów.
10. Wybór projektu najbardziej optymalnego i jego uzasadnienie w świetle praktycznych doświadczeń badacza lub literatury.
11. Podjęcie czynności praktycznych w zakresie działań opiekuńczo-wychowawczych.
12. Opracowanie nowych modeli czynności praktycznych i ich weryfikacja teoretyczna.
13. Stosowanie niektórych modeli w praktyce.
14. Uogólnienie spostrzeżeń– opracowywanie prawidłowości i zasad działań opiekuńczych.

5. Diagnostyka w wychowaniu resocjalizującym

Diagnostyka resocjalizacyjna jest to dyscyplina naukowa, zajmująca się stawianiem trafnych i rzetelnych diagnoz na użytek wychowania resocjalizującego osób wadliwie przystosowanych społecznie (Encyklopedia Pedagogiczna, pod red. Pomykało).

Wyróżnia się następujące etapy stawiania diagnozy resocjalizującej:

1. Rozpoznanie stanu nieprzystosowania społecznego jednostki.
2. Opis tego stanu.

3. Wyjaśnienie przyczynowe lub teleologiczne.
4. Ocena z punktu widzenia istniejących standardów pedagogicznych i społecznych w celu zaprojektowania oddziaływania profilaktycznego lub korekcyjnego.

Można wymienić trzy rodzaje diagnoz częściowych, wchodzących w skład diagnozy resocjalizującej, są to:

1. **diagnoza konstatająca** fakty - to analiza aktywów pozytywnych stanów zachowania jednostki, oraz opis i wyjaśnienie zaburzeń na podłożu genetycznym, społecznym i osobowościowym.
2. **diagnoza projektująca** - to dokonanie szeregu ocen stwierdzonych stanów. Poszukuje się tutaj związku między aktualnym stanem, czyli skutkiem, a przyczynami tego stanu.
3. **Diagnoza weryfikująca** - ma na celu sprawdzenie prawdziwości uzyskanego obrazu przystosowania społecznego jednostki oraz jej zaburzeń. W ten sposób weryfikuje się skuteczność wprowadzonych rozwiązań praktycznych oraz trafność samego rozpoznania.

Diagnostyka resocjalizująca pełni dwie główne funkcje:

- * **opisowo** - wyjaśniająca: poznanie stanu społecznego funkcjonowania jednostki i jej kontekstu społecznego
- * **oceniająca**: ocena z punktu widzenia odległości stanu funkcjonowania społecznego jednostki od zakładanego ideału pedagogicznego.

Główne cele tej diagnozy to:

- 1 Identyfikacja postaw antyspołecznych i określenie sposobu ich integracji.
- 2 Identyfikacja wadliwych ról społecznych w jakie wchodzi badany.
- 3 Wskazanie hipotetycznych czynników biopsychicznych i socjokulturowych będących składnikami zwiększającymi prawdopodobieństwo przyjmowania przez jednostkę dewiacyjnych wzorów zachowania.

Narzędzia używane w diagnostyce resocjalizacyjnej powinny być:

- trafne - wystandaryzowane
- rzetelne - znormalizowane

Główne techniki diagnostyczne dotyczące zaburzeń przystosowania społecznego w związku z opieką i wychowaniem:

- Arkusz Diagnostyczny D. H. Scotta
- Arkusz zachowania się ucznia B. Markowskiej
- Skala Dojrzałości Społecznej E. Dolla
- Skala Nieprzystosowania Społecznego L. Pytki